

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δέκατο τμήμα)

της 11ης Ιουλίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 2009/28/ΕΚ – Άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α' – Προώθηση της χρήσεως ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις – Τροποποίηση καθεστώτος στηρίξεως – Αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-180/18, C-286/18 και C-287/18,

με αντικείμενο τρεις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, τις οποίες υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με αποφάσεις της 25ης Ιανουαρίου 2018, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 9 Μαρτίου 2018, στο πλαίσιο των δικών

Agrenergy Srl (C-180/18 και C-286/18),

Fusignano Due Srl (C-287/18)

κατά

Ministero dello Sviluppo Economico,

παρισταμένης της:

Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέκατο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Λυκούργο, πρόεδρο τμήματος, Μ. Πεšić και Ι. Jarukaitis (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Η. Saugmandsgaard Øe

γραμματέας: Α. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Μαρτίου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Agrenergy Srl και Fusignano Due Srl, εκπροσωπούμενες από τους V. Cerulli Irelli και Α. Lorizio, avvocati,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

- η Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, εκπροσωπούμενη από τους A. Segato και A. Pugliese, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Aiello, avvocato dello Stato,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácil,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Τασσοπούλου, Α. Μαγριππή και Ε. Τσαούση,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Rubio González,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Gattinara και T. Maxian Rusche, καθώς και από την K. Talabér-Ritz,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής απόφασης αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 140, σ. 16).
- 2 Οι εν λόγω αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αφενός, των Agrenergy Srl (υποθέσεις C-180/18 και C-286/18) και Fusignano Due Srl (υπόθεση C-287/18) και, αφετέρου, του Ministero dello Sviluppo Economico (Υπουργείου Οικονομικής Αναπτύξεως, Ιταλία) σχετικά με τη νομιμότητα υπουργικής απόφασης και με το δικαίωμα των εταιριών αυτών να επωφεληθούν από τις τιμές ενθαρρύνσεως οι οποίες είχαν καθορισθεί με προγενέστερη υπουργική απόφαση.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 25 της οδηγίας 2009/28 έχει ως εξής:

«Κάθε κράτος μέλος διαθέτει διαφορετικό δυναμικό ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και εφαρμόζει διαφορετικά καθεστώτα στήριξης της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε εθνικό επίπεδο. Τα περισσότερα κράτη μέλη εφαρμόζουν καθεστώτα στήριξης που αποφέρουν οφέλη μόνον σε σχέση με μορφές ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές οι οποίες παράγονται στην επικράτειά τους. Για την εύρυθμη λειτουργία των εν λόγω εθνικών καθεστώτων στήριξης έχει ουσιώδη σημασία να μπορούν τα κράτη μέλη να ελέγχουν τις επιπτώσεις και το κόστος των οικείων εθνικών καθεστώτων στήριξης σύμφωνα με το αντίστοιχο δυναμικό τους. Ένα σημαντικό μέσο για την επίτευξη του στόχου της παρούσας οδηγίας είναι η εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των εθνικών καθεστώτων στήριξης όπως και δυνάμει της οδηγίας 2001/77/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 2001, για την προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες

πηγές στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ 2001, L 283, σ. 33)], προκειμένου να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών και να μπορέσουν τα κράτη μέλη να προβλέψουν αποτελεσματικά εθνικά μέτρα για τη συμμόρφωση προς τους στόχους. [...]»

- 4 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2009/28, με τίτλο «Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινό πλαίσιο για την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Θέτει υποχρεωτικούς εθνικούς στόχους για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και το μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στις μεταφορές. [...]»

- 5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Δεσμευτικοί εθνικοί συνολικοί στόχοι και μέτρα για τη χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», προβλέπει τα εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 11, στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020 να αντιστοιχεί τουλάχιστον στον εθνικό συνολικό στόχο του όσον αφορά το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές κατά το εν λόγω έτος, όπως αυτό προβλέπεται στην τρίτη στήλη του πίνακα του μέρους Α του παραρτήματος Ι. Αυτοί οι δεσμευτικοί εθνικοί συνολικοί στόχοι είναι σύμμοφοι προς τον στόχο σύμφωνα με τον οποίο το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας της [Ένωσης] πρέπει το 2020 να ανέρχεται σε τουλάχιστον 20 %. Για να επιτευχθούν ευκολότερα αυτοί οι στόχοι που ορίζονται σε αυτό το άρθρο, κάθε κράτος μέλος προωθεί και ενθαρρύνει την απόδοση ενέργειας και την εξοικονόμηση ενέργειας.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα που είναι όντως σχεδιασμένα για να διασφαλίσουν ότι το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ισούται ή υπερβαίνει το μερίδιο που παρατίθεται στην ενδεικτική πορεία του μέρους Β του παραρτήματος Ι.

3. Για να επιτύχουν τους στόχους των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη μπορούν, μεταξύ άλλων, να εφαρμόζουν τα ακόλουθα μέτρα:

α) καθεστώς στήριξης·

[...]».

Το ιταλικό δίκαιο

- 6 Το άρθρο 23 του decreto legislativo n. 28 – Attuazione della direttiva 2009/28/CE sulla promozione dell'uso dell'energia da fonti rinnovabili, recante modifica e successiva abrogazione delle direttive 2001/77/CE e 2003/30/CE (νομοθετικού διατάγματος αριθ. 28 περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας 2009/28/ΕΚ σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ), της 3ης Μαρτίου 2011 (τακτικό συμπλήρωμα στην GURI αριθ. 71, της 28ης Μαρτίου 2011, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα αριθ. 28/2011), προβλέπει, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, την εφαρμογή των αρχών της προοδευτικής παρεμβάσεως προς προστασία των γενομένων επενδύσεων, της αναλογικότητας προς τους στόχους, καθώς και της ευελιξίας της διαρθρώσεως των καθεστώτων στήριξεως, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι μηχανισμοί της αγοράς και η εξέλιξη της τεχνολογίας στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής αποδόσεως.

7 Το άρθρο 25 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος έχει ως εξής:

«1. Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές και έχουν τεθεί σε λειτουργία έως και την 31η Δεκεμβρίου 2012 ενθαρρύνεται από τους μηχανισμούς που υφίστανται κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος διατάγματος.

[...]

10. [...] [H] παροχή κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ηλιακές φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις που τίθενται σε λειτουργία μετά την [31η Μαΐου 2011] ρυθμίζεται με απόφαση του [Υπουργού Οικονομικής Αναπτύξεως] η οποία εκδίδεται έως την 30ή Απριλίου 2011, σε συνεργασία με τον *Ministro dell'ambiente e della tutela del [territorio e del] mare* (Υπουργό Περιβάλλοντος και Προστασίας του Εδάφους και της Θάλασσας, Ιταλία), κατόπιν διαβουλεύσεως με την *Conferenza unificata* (Ενιαία Διάσκεψη, Ιταλία) που μνημονεύεται στο άρθρο 8 του *decreto legislativo n. 281* (νομοθετικού διατάγματος αριθ. 281), της 28ης Αυγούστου 1997, με βάση τις ακόλουθες αρχές:

- a) τον καθορισμό ετήσιου ορίου σωρευτικής ηλεκτρικής ισχύος των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων που είναι επιλέξιμες για τις τιμές ενθαρρύνσεως·
- b) τον καθορισμό των τιμών ενθαρρύνσεως, λαμβανομένων υπόψη της μείωσης του κόστους της τεχνολογίας και των εγκαταστάσεων καθώς και των κινήτρων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης·
- c) την πρόβλεψη των τιμών ενθαρρύνσεως και των διαφοροποιημένων μεριδίων ανάλογα με τη φύση του τόπου των εγκαταστάσεων·
- d) την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 7 του *decreto legislativo n. 387* (νομοθετικού διατάγματος αριθ. 387), της 29ης Δεκεμβρίου 2003, καθόσον συνάδουν με την παρούσα παράγραφο.»

8 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, του *decreto ministeriale – Incentivazione della produzione di energia elettrica da impianti solari fotovoltaici* (υπουργικής απόφασης περί παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις), της 5ης Μαΐου 2011 (GURI αριθ. 109, της 12ης Μαΐου 2011, στο εξής: τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα), είχε εφαρμογή επί των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων που είχαν τεθεί σε λειτουργία μετά την 31η Μαΐου 2011 και έως την 31η Δεκεμβρίου 2016, για ενδεικτικό στόχο εγκατεστημένης σε εθνικό επίπεδο ισχύος περίπου 23 000 μεγαβάτ (MW), που αντιστοιχούσε σε ετήσιο σωρευτικό ενδεικτικό κόστος μέτρων για την παροχή κινήτρων της τάξεως των 6 έως 7 δισεκατομμυρίων ευρώ.

9 Το άρθρο 2 του τετάρτου ενεργειακού προγράμματος προέβλεπε τα εξής:

«Γενικά κριτήρια του καθεστώτος στηρίξεως:

1. Η εφαρμογή του καθεστώτος στηρίξεως βασίζεται σε ενδεικτικούς στόχους σχετικούς με τη διαχρονική εξέλιξη της ισχύος των εγκαταστάσεων, οι οποίοι πρέπει να είναι συμβατοί με τις ετήσιες προβλέψεις δαπανών.

2. Με την επιφύλαξη των μεταβατικών διατάξεων σχετικά με την επιλεξιμότητα ως προς τα προβλεπόμενα για τα έτη 2011 και 2012 κίνητρα, η υπέρβαση του ενδεικτικού ετήσιου κόστους που καθορίζεται για κάθε έτος ή τμήμα του έτους δεν περιορίζει την πρόσβαση στις τιμές ενθαρρύνσεως, αλλά συνεπάγεται πρόσθετη μείωση των τιμών αυτών για την επόμενη περίοδο, λαμβανομένου υπόψη του μνημονευόμενου στο άρθρο 1, παράγραφος 2 ετήσιου σωρευτικού ενδεικτικού κόστους.

3. Όταν το μνημονευόμενο στο άρθρο 1, παράγραφος 2 ετήσιο σωρευτικό ενδεικτικό κόστος φθάσει την κατώτατη τιμή, οι προβλεπόμενοι στην παρούσα απόφαση όροι παροχής κινήτρων δύνανται να αναθεωρηθούν με απόφαση του Υπουργού Οικονομικής Αναπτύξεως, σε συνεργασία με τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Προστασίας του Εδάφους και της Θάλασσας, κατόπιν διαβουλεύσεως με την [Ενιαία Διάσκεψη], προς κατεύθυνση η οποία ευνοεί, εν πάση περιπτώσει, την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου.»

10 Το άρθρο 6 του εν λόγω ενεργειακού προγράμματος είχε ως εξής:

«Γενικοί όροι προσβάσεως στις τιμές ενθαρρύνσεως:

1. Οι εγκαταστάσεις επωφελούνται από τις τιμές ενθαρρύνσεως σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στην παρούσα απόφαση.

2. Οι μεγάλες εγκαταστάσεις που τίθενται σε λειτουργία έως και την 31η Αυγούστου 2011 επωφελούνται άμεσα από τις τιμές ενθαρρύνσεως, με την επιφύλαξη της υποχρέωσης κοινοποιήσεως προς την Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA της θέσεώς τους σε λειτουργία εντός 15 ημερολογιακών ημερών από τη σχετική ημερομηνία.

3. Για τα έτη 2011 και 2012, οι μεγάλες εγκαταστάσεις που δεν συγκαταλέγονται μεταξύ των μνημονευόμενων στην παράγραφο 2 επωφελούνται από τις τιμές ενθαρρύνσεως, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες δύο περαιτέρω προϋποθέσεις:

a) η εγκατάσταση έχει εγγραφεί στο προβλεπόμενο στο άρθρο 8 μητρώο σε θέση κατάλληλη ώστε να εμπίπτει στα συγκεκριμένα όρια κόστους που καθορίζονται για καθεμία εκ των περιόδων αναφοράς του άρθρου 4, παράγραφος 2. Στο πλαίσιο αυτό, το ανώτατο όριο κόστους για το έτος 2011 περιλαμβάνει το κόστος που σχετίζεται με τα κίνητρα υπέρ των μεγάλων εγκαταστάσεων που τίθενται σε λειτουργία έως και την 31η Αυγούστου 2011. Εάν το σύνολο του κόστους των κινήτρων υπέρ των μεγάλων εγκαταστάσεων που τέθηκαν σε λειτουργία έως την 31η Αυγούστου 2011 και υπέρ των εγκαταστάσεων που έχουν εγγραφεί στο μνημονευόμενο στο άρθρο 8 μητρώο συνεπάγεται, για το έτος 2011, υπέρβαση του ορίου του προβλεπόμενου για την ίδια περίοδο κόστους, το υπερβάλλον οδηγεί σε ισόποση μείωση του ορίου του κόστους για το δεύτερο εξάμηνο του 2012·

[...]».

11 Το προοίμιο του decreto ministeriale – Attuazione dell'art. 25 del decreto legislativo del 3 marzo 2011, n. 28, recante incentivazione della produzione di energia elettrica da impianti solari fotovoltaici (υπουργικής αποφάσεως περί της εφαρμογής του άρθρου 25 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 28, της 3ης Μαρτίου 2011, περί παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις), της 5ης Ιουλίου 2012 (τακτικό συμπλήρωμα στην GURI αριθ. 159, της 10ης Ιουλίου 2012, στο εξής: πέμπτο ενεργειακό πρόγραμμα), έχει ως εξής:

«Εκτιμώντας ότι, στην περίπτωση της φωτοβολταϊκής ηλιακής ενέργειας, λόγω της ταχείας μείωσης του κόστους των εγκαταστάσεων επιταχύνθηκε η αύξηση του αριθμού των εγκαταστάσεων, η οποία είχε ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, την αύξηση του συνδεόμενου με τη στήριξη κόστους, πέραν της δεσμεύσεως και γεωργικών εκτάσεων·

εκτιμώντας ότι αρκετές άλλες ευρωπαϊκές χώρες θέσπισαν μέτρα με σκοπό τη μείωση της παροχής κινήτρων για τα φωτοβολταϊκά, λαμβανομένων υπόψη του υψηλού επιπέδου του κόστους που συνδέεται με τη στήριξη καθώς και της μείωσης του κόστους των εγκαταστάσεων, και ότι είναι αναγκαία, και προς τον σκοπό της διαφυλάξεως του ανταγωνισμού και της προστασίας των τελικών χρηστών, η τήρηση ευρωπαϊκών κανόνων όσον αφορά την παροχή κινήτρων·

λαμβάνοντας υπόψη ότι, υπό το πρίσμα της περαιτέρω αναπτύξεως του κλάδου, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά περιθώρια μείωσης των κινήτρων σε σύγκριση με τα παρασχεθέντα κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, δεδομένου του επιπέδου των κινήτρων που παρέχουν οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες και της συνήθους αποδόσεως των επενδύσεων·

λαμβάνοντας υπόψη ότι η μελλοντική ανάπτυξη της φωτοβολταϊκής ηλιακής ενέργειας πρέπει να προσανατολίζεται σε εφαρμογές που καθιστούν δυνατή τη μείωση της δεσμεύσεως γης, την τόνωση της τεχνολογικής καινοτομίας και της ενεργειακής αποδόσεως και την παραγωγή πρόσθετων θετικών αποτελεσμάτων όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και τις οικονομικές συνέπειες [...]».

- 12 Το άρθρο 1 του πέμπτου ενεργειακού προγράμματος ορίζει τα εξής:

«1. Σύμφωνα με το άρθρο 25, παράγραφος 10, του νομοθετικού διατάγματος [αριθ. 28/2011] και λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 2, παράγραφος 3, της υπουργικής αποφάσεως της 5ης Μαΐου 2011, η παρούσα απόφαση καθορίζει τους όρους παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας φωτοβολταϊκής προελεύσεως, οι οποίοι πρέπει να εφαρμόζονται με τη συμπλήρωση του ετήσιου σωρευτικού ενδεικτικού κόστους των 6 δισεκατομμυρίων ευρώ για τα μέτρα παροχής κινήτρων. [...]

5. Η παρούσα απόφαση παύει να ισχύει, σε κάθε περίπτωση, μετά την παρέλευση τριάντα ημερολογιακών ημερών από την ημερομηνία κατά την οποία συμπληρώνεται ετήσιο σωρευτικό ενδεικτικό κόστος 6,7 δισεκατομμυρίων ευρώ. Η ημερομηνία συμπληρώσεως της προαναφερθείσας ετήσιας αξίας των 6,7 δισεκατομμυρίων ευρώ γνωστοποιείται από την Αρχή για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο, βάσει των στοιχείων που παρέχει η GSE, σύμφωνα με τους όρους της παραγράφου 2.»

Οι διαφορές των κύριων δικών και το προδικαστικό ερώτημα

- 13 Οι εταιρίες Agrenergy και Fusignano Due δραστηριοποιούνται στον κλάδο της κατασκευής, της εκμεταλλεύσεως και της συντηρήσεως εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Οι επίμαχες στις κύριες δίκης εγκαταστάσεις κατασκευάστηκαν εντός του έτους 2011 και τέθηκαν σε λειτουργία στις 29 Φεβρουαρίου 2012. Οι υποθέσεις C-180/18 και C-286/18 αφορούν επίγειες φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις τις οποίες η Agrenergy τοποθέτησε σε γεωργικές περιοχές των δήμων Fusignano (Ιταλία) και Massa Lombarda (Ιταλία), αντίστοιχα. Η υπόθεση C-287/18 αφορά εγκατάσταση την οποία τοποθέτησε η Fusignano Due εντός των ορίων του δήμου Fusignano.
- 14 Σύμφωνα με το καθεστώς που θεσπίζει το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 28/2011, η GSE εφαρμόζει προνομιακές τιμές για την ενέργεια που παράγει ο ιδιοκτήτης φωτοβολταϊκής εγκατάστασης η οποία συνδέεται με το εθνικό δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας και έχει ονομαστική ισχύ τουλάχιστον 1 κιλοβάτ (kW). Η δυνατότητα των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων να επωφεληθούν από τις τιμές αυτές εξαρτάται από την κατάταξή τους στο ηλεκτρονικό μητρώο όπου είναι εγγεγραμμένοι και μπορεί να περιορίζεται σε συνάρτηση με την υπέρβαση των ορίων του κόστους που αφορούσε τα παρασχεθέντα σε προγενέστερη περίοδο κίνητρα.
- 15 Οι προσφεύγουσες των κύριων δικών προσέφυγαν, ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακού διοικητικού πρωτοδικείου Λατίου, Ιταλία), κατά του πέμπτου ενεργειακού προγράμματος, το οποίο μείωσε σημαντικά τα κίνητρα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις. Ζήτησαν να επωφεληθούν από τις ευνοϊκότερες τιμές ενθαρρύνσεως που προβλέπει το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα, υποστηρίζοντας ότι οι οικείες εγκαταστάσεις πληρούσαν τις προϋποθέσεις υπαγωγής στο προβλεπόμενο από το ενεργειακό αυτό πρόγραμμα καθεστώς παροχής κινήτρων.

- 16 Το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο Λατίου) απέρριψε τις ενώπιόν του ασκηθείσες προσφυγές, με το σκεπτικό ότι η μη δημιουργία μητρώου για το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2012 είναι νόμιμη, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 6 του τετάρτου ενεργειακού προγράμματος, καθόσον το σύνολο του κόστους που συνδέεται με το καθεστώς παροχής κινήτρων υπέρ των μεγάλων εγκαταστάσεων που τέθηκαν σε λειτουργία έως την 31η Αυγούστου 2011 και ο αριθμός των εγγεγραμμένων στο εν λόγω μητρώο δικαιούχων είχαν ως αποτέλεσμα την υπέρβαση του προβλεπόμενου για την ίδια περίοδο ορίου κόστους. Πράγματι, όπως είχε, σύμφωνα με το εν λόγω δικαστήριο, ανακοινώσει η GSE, το κόστος των μέτρων παροχής κινήτρων υπέρ των εγκαταστάσεων αυτών και υπέρ των εγκαταστάσεων που είχαν εγγραφεί στο προηγούμενο μητρώο είχε ως αποτέλεσμα να εξαντληθούν τα διαθέσιμα κονδύλια σχετικά με το δεύτερο εξάμηνο του 2012, εξέλιξη που δικαιολογούσε τη μη δημιουργία του εν λόγω μητρώου.
- 17 Εξάλλου, το καθεστώς στηρίζεως των εγκαταστάσεων παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας δεν συνιστούσε υποχρέωση, αλλά ήταν μόνο ένα από τα πιθανά μέσα με τα οποία τα κράτη μέλη δύνανται να επιτύχουν τους οριζόμενους από την οδηγία 2009/28 στόχους παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας. Το πέμπτο ενεργειακό πρόγραμμα αναθεώρησε το σύστημα παροχής κινήτρων, στο πλαίσιο συνεκτικής και ορθολογικής εφαρμογής των αρχών της προοδευτικότητας, της ευελιξίας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας που θέτει η εν λόγω οδηγία.
- 18 Οι προσφεύγουσες των κύριων δικών άσκησαν ένδικο μέσο κατά των αποφάσεων του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακού διοικητικού πρωτοδικείου Λατίου) ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία). Προς στήριξη του ενδίκου μέσου που άσκησαν, προβάλλουν, κατ' ουσίαν, ότι δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν των ευνοϊκότερων τιμών που προβλέπει το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα, λόγω του γεγονότος ότι η GSE δεν δημιούργησε το μητρώο για το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2012, ισχυρίζονται δε ότι το πέμπτο ενεργειακό πρόγραμμα αντιβαίνει στην ιταλική νομοθεσία καθώς και στην οδηγία 2009/28 και παραβιάζει την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 19 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το μεταβατικό καθεστώς του άρθρου 1 του πέμπτου ενεργειακού προγράμματος εφαρμόζεται σε εγκαταστάσεις «εγγεγραμμένες σε κατάλληλη θέση στα μητρώα» τα σχετικά με το προβλεπόμενο από το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα καθεστώς, και όχι σε εκείνες που, αν είχαν δημιουργηθεί τα μητρώα αυτά, θα πληρούσαν τις προϋποθέσεις απλώς και μόνον της εγγραφής σε αυτά. Συνεπώς, οι εγκαταστάσεις των προσφευγουσών των κύριων δικών δεν ήταν επιλέξιμες για τις τιμές που προβλέπει το τελευταίο αυτό ενεργειακό πρόγραμμα, δεδομένου ότι είχαν εγγραφεί σε μη κατάλληλη θέση στο σχετικό μητρώο.
- 20 Εξάλλου, εκτιμά ότι το γεγονός ότι είχε συμπληρωθεί το ανώτατο όριο δαπανών που καθορίζεται εκ των προτέρων από τη σχετική εθνική ρύθμιση δικαιολογούσε να μη δημιουργηθεί μητρώο για το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2012, καθώς τα προβλεπόμενα κονδύλια είχαν ήδη εξαντληθεί. Η GSE είχε δημοσιοποιήσει επαρκώς το γεγονός αυτό, οπότε οι προσφεύγουσες των κύριων δικών δεν μπορούσαν να επικαλεστούν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά τη δυνατότητα να λάβουν την τιμή ενθαρρύνσεως που προβλέπει το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα.
- 21 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ιταλική νομοθεσία είναι συμβατή με την οδηγία 2009/28, δεδομένου ότι η τελευταία δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση θεσπίσεως καθεστώτος στηρίξεως της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μη δυνάμενο να μεταβληθεί. Πράγματι, σύμφωνα με το ίδιο δικαστήριο, η οδηγία αυτή αποσκοπεί στην προώθηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και καθορίζει στόχους σχετικά με το μερίδιο της παραγωγής ενέργειας από τέτοιες πηγές στο σύνολο της εθνικής παραγωγής. Η διαμόρφωση καθεστώτων στηρίξεως της εν λόγω παραγωγής είναι ένα από τα πιθανά μέτρα που μπορούν να λάβουν συναφώς τα κράτη μέλη και, επομένως, τα εν λόγω καθεστώτα έχουν χαρακτήρα προαιρετικής επιλογής. Επιπλέον, η αιτιολογική σκέψη 25 της οδηγίας 2009/28 υπογραμμίζει τη διαρθρωτική ευελιξία των καθεστώτων στηρίξεως, που πρέπει να

προσαρμόζονται στις περιστάσεις και στους δημοσιονομικούς περιορισμούς των κρατών μελών. Η επίμαχη στις κύριες δίκες εθνική νομοθεσία ακολουθεί αυτή την προσέγγιση, προβλέποντας καθεστώτα στηρίξεως εφαρμοζόμενα βάσει των εκάστοτε αναγκών.

- 22 Εξάλλου, από το προοίμιο του πέμπτου ενεργειακού προγράμματος προκύπτει ότι η μείωση των κινήτρων οφείλεται στο γεγονός ότι η Ιταλική Δημοκρατία έχει υπερβεί τους στόχους της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ότι οι εγκαταστάσεις έχουν μικρότερο κόστος απ' ό,τι παλαιότερα, ότι η επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών αυξάνεται διαρκώς, ότι και άλλα κράτη μέλη περιορίζουν τα κίνητρα που προβλέπουν, ότι είναι σκόπιμο να περιοριστεί η χρησιμοποίηση γης και ότι προτεραιότητα αποτελούν οι επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση, στη θέρμανση και τις μεταφορές, δεδομένου ότι τα μέτρα αυτά θεωρούνται κατά μέσον όρο αποδοτικότερα.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας [2009/28] να ερμηνευθεί –επίσης υπό το πρίσμα της γενικής αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και του γενικού ρυθμιστικού πλαισίου που τέθηκε από [αυτήν] την οδηγία όσον αφορά την προώθηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές– υπό την έννοια ότι αποκλείει τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μιας εθνικής ρυθμίσεως η οποία επιτρέπει στην Ιταλική Κυβέρνηση να επιβάλει, με διαδοχικές εκτελεστικές αποφάσεις, τη μείωση ή ακόμη και την κατάργηση των τιμών ενθαρρύνσεως που είχαν καθοριστεί προηγουμένως;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 24 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, έχει την έννοια ότι αποκλείει εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στις κύριες δίκες, η οποία επιτρέπει σε κράτος μέλος να επιβάλει τη μείωση, ή ακόμη και την κατάργηση, των τιμών ενθαρρύνσεως για την παραγόμενη από τις φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις ενέργεια οι οποίες είχαν καθορισθεί προηγουμένως.
- 25 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 1 της οδηγίας 2009/28, αντικείμενό της είναι να ορίσει ένα κοινό πλαίσιο για την προώθηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, θέτοντας, μεταξύ άλλων, δεσμευτικούς εθνικούς στόχους όσον αφορά το μερίδιο ενέργειας από τέτοιες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας.
- 26 Το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν καθεστώτα στηρίξεως για να επιτύχουν τους στόχους των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 της οδηγίας, σύμφωνα με τις οποίες, αφενός, κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην τελική του κατανάλωση ενέργειας το 2020 να αντιστοιχεί τουλάχιστον στον εθνικό συνολικό στόχο του, όπως αυτός προβλέπεται στο παράρτημα I, μέρος Α, της εν λόγω οδηγίας, και, αφετέρου, τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα που είναι όντως σχεδιασμένα για να διασφαλίσουν ότι το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ισούται ή υπερβαίνει το μερίδιο που παρατίθεται στην ενδεικτική πορεία του παραρτήματος I, μέρος Β, της ίδιας οδηγίας.
- 27 Το Δικαστήριο έκρινε ότι, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28, και κυρίως από τον όρο «μπορούν», τα κράτη μέλη ουδόλως υποχρεούνται να θεσπίσουν καθεστώτα στηρίξεως, προκειμένου να προωθήσουν τη χρήση της ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές. Διαθέτουν επομένως διακριτική ευχέρεια ως προς τα μέτρα τα οποία κατά την κρίση τους είναι κατάλληλα για την επίτευξη των δεσμευτικών εθνικών στόχων που ορίζονται στο άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας, σε συνδυασμό με το παράρτημα I αυτής (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Elecdey Carcelen κ.λπ., C-215/16,

C-216/16, C-220/16 και C-221/16, EU:C:2017:705, σκέψεις 31 και 32). Η εν λόγω διακριτική ευχέρεια συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να θεσπίσουν, να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν καθεστώτα στηρίξεως, υπό τον όρο, ιδίως, ότι οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται.

- 28 Εξάλλου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν, κατά τον τρόπο αυτόν, μέτρα με τα οποία θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης, υποχρεούνται να τηρούν τις γενικές αρχές του δικαίου αυτού, στις οποίες περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η αρχή της ασφάλειας δικαίου (απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, Ålands Vindkraft, C-573/12, EU:C:2014:2037, σκέψη 125 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Κατά πάγια επίσης νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της ασφάλειας δικαίου, από την οποία απορρέει η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, επιτάσσει, αφενός, να είναι οι κανόνες δικαίου σαφείς και ακριβείς και, αφετέρου, η εφαρμογή τους να μπορεί να προβλεφθεί από τους πολίτες, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Berlington Hungary κ.λπ., C-98/14, EU:C:2015:386, σκέψη 77).
- 30 Ειδικότερα, η εν λόγω αρχή απαιτεί να παρέχει η κανονιστική ρύθμιση τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλει και να είναι οι τελευταίοι σε θέση να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να λαμβάνουν ως εκ τούτου τα μέτρα τους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, Ålands Vindkraft, C-573/12, EU:C:2014:2037, σκέψη 128 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 31 Όσον αφορά την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η δυνατότητα επίκλησης της αρχής αυτής παρέχεται σε όλους τους επιχειρηματίες στους οποίους εθνική αρχή δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες. Εντούτοις, όταν ένας συνετός και ενημερωμένος επιχειρηματίας είναι σε θέση να προβλέψει τη θέσπιση ενός μέτρου ικανού να θίξει τα συμφέροντά του, δεν μπορεί να επικαλεσθεί την εν λόγω αρχή μετά τη λήψη ενός τέτοιου μέτρου. Επιπροσθέτως, οι επιχειρηματίες δεν μπορούν να τρέφουν δικαιολογημένα προσδοκίες ως προς τη διατήρηση μιας υφισταμένης καταστάσεως, η οποία μπορεί να μεταβληθεί στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτουν οι εθνικές αρχές (απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Εξάλλου, εφόσον πρόκειται περί καθεστώτος προβλεπόμενου από διάταξη εθνικής νομοθεσίας, το αιτούν δικαστήριο πρέπει, λαμβάνοντας υπόψη τις μεθόδους πληροφορήσεως που συνήθως χρησιμοποιεί το κράτος μέλος που θέσπισε τη διάταξη αυτή, καθώς και τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, να εκτιμήσει συνολικά και *in concreto* κατά πόσον προστατεύθηκε δεόντως η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των επιχειρηματιών, τους οποίους αφορά η νομοθεσία αυτή (απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, σκέψη 57).
- 33 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξετάσει αν εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στις κύριες δίκες συνάδει προς τις εν λόγω αρχές, το δε Δικαστήριο, αποφαινόμενο κατόπιν προδικαστικής παραπομπής δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, είναι αποκλειστικώς και μόνον αρμόδιο να παράσχει στο δικαστήριο αυτό όλα τα αναγόμενα στο δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία τα οποία μπορούν να του παράσχουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει τη συμφωνία αυτή (απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, Ålands Vindkraft, C-573/12, EU:C:2014:2037, σκέψη 126 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Το αιτούν δικαστήριο δύναται να λάβει υπόψη, προς τούτο, όλα τα ουσιώδη στοιχεία που προκύπτουν από το γράμμα, τον σκοπό ή την οικονομία των εν λόγω νομοθετικών ρυθμίσεων (απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Berlington Hungary κ.λπ., C-98/14, EU:C:2015:386, σκέψη 81 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 35 Προκειμένου να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση, πρέπει να επισημανθούν, ειδικότερα, τα ακόλουθα στοιχεία που προκύπτουν από τη δικογραφία που βρίσκεται στη διάθεση του Δικαστηρίου.
- 36 Πρώτον, το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 28/2011, με το οποίο μεταφέρθηκε στο ιταλικό δίκαιο η οδηγία 2009/28, προέβλεπε ήδη στο άρθρο 25, παράγραφος 10, ότι η παροχή κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις θα ρυθμιζόταν με υπουργική απόφαση και ότι η απόφαση αυτή θα βασιζόταν στις αρχές του καθορισμού ενός ετήσιου ορίου σωρευτικής ηλεκτρικής ισχύος των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων που μπορούν να επωφεληθούν από τις τιμές ενθαρρύνσεως, καθώς και του καθορισμού των εν λόγω τιμών, με συνεκτίμηση της μείωσης του κόστους των τεχνολογιών και των εγκαταστάσεων καθώς και των κινήτρων που εφαρμόζονται στα άλλα κράτη μέλη και της φύσεως του τόπου των εγκαταστάσεων.
- 37 Δεύτερον, το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα, που εγκρίθηκε σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, προέβλεπε, αφενός, στο άρθρο 6, παράγραφος 2, ότι οι μεγάλες εγκαταστάσεις που τέθηκαν σε λειτουργία έως και την 31η Αυγούστου 2011 επωφελούνταν άμεσα από τις τιμές ενθαρρύνσεως. Εντούτοις, δεν αμφισβητείται ότι οι επίμαχες στις κύριες δίκες εγκαταστάσεις δεν πληρούσαν την προϋπόθεση αυτή, δεδομένου ότι είχαν τεθεί σε λειτουργία μετά την ως άνω ημερομηνία.
- 38 Αφετέρου, το άρθρο 6, παράγραφος 3 στοιχείο α', του τετάρτου ενεργειακού προγράμματος έτασσε, για τις εγκαταστάσεις που δεν συγκαταλέγονταν μεταξύ όσων είχαν τεθεί σε λειτουργία έως και τη συγκεκριμένη ημερομηνία, μια προϋπόθεση για να είναι δυνατή η υπαγωγή τους στα μέτρα παροχής κινήτρων, δηλαδή την εγγραφή τους σε κατάλληλη θέση σε ένα εκ των μητρώων που δημιουργεί η GSE. Η δημιουργία των μητρώων αυτών χωρούσε, κατ' αρχήν, σε εξαμηνιαία βάση και οι εγκαταστάσεις εγγράφονταν σε αυτά βάσει κατατάξεως, η οποία καθόριζε την πρόσβασή τους στα μέτρα παροχής κινήτρων. Η GSE αναφέρει ότι δημοσίευε στον δικτυακό της τόπο, αφενός, «φωτοβολταϊκό μετρητή» με ένδειξη του αριθμού εγκαταστάσεων που επωφελούνται των μέτρων παροχής κινήτρων και της επιβαρύνσεως από το ετήσιο κόστος των κινήτρων που τους παρέχονται και, αφετέρου, ανακοινώσεις περί μη δημιουργίας των μητρώων όταν συμπληρώνονταν τα ανώτατα όρια κόστους.
- 39 Συναφώς, το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα περιόρισε το σωρευτικό ενδεικτικό κόστος των μέτρων παροχής κινήτρων σε 6 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχούσε σε ενδεικτικό στόχο εγκατεστημένης σε εθνικό επίπεδο ισχύος περίπου 23 000 MW και που, με τη συμπλήρωσή του, εμπόδιζε τη δημιουργία νέων μητρώων. Το εν λόγω ενεργειακό πρόγραμμα προέβλεπε επίσης ότι, όταν συμπληρώνόταν το συγκεκριμένο ποσό, το καθεστώς παροχής κινήτρων μπορούσε να τροποποιηθεί. Εν προκειμένω, το ποσό των 6 δισεκατομμυρίων ευρώ συμπληρώθηκε εντός του μηνός Μαρτίου 2012 και, ως εκ τούτου, δεν δημιουργήθηκε το μητρώο των «μεγάλων εγκαταστάσεων» για το δεύτερο εξάμηνο του 2012. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 25 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 28/2011, εγκρίθηκε το πέμπτο ενεργειακό πρόγραμμα.
- 40 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι περιστάσεις αυτές πρέπει να ήταν γνωστές στις προσφεύγουσες των κύριων δικών. Οι τελευταίες παραδέχονται, με τις γραπτές παρατηρήσεις τους, ότι έλαβαν γνώση ανακοινώσεως της GSE σχετικά με την εξάντληση του ποσού των προβλεπόμενων στο τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα μέτρων παροχής κινήτρων και σχετικά με τη μη δημιουργία νέου μητρώου.
- 41 Εντεύθεν συνάγεται ότι, με την επιφύλαξη εξακριβώσεων από το αιτούν δικαστήριο, η δυνατότητα φωτοβολταϊκής ηλιακής εγκατάστασης να επωφεληθεί από τις τιμές ενθαρρύνσεως που προβλέπει το τέταρτο ενεργειακό πρόγραμμα εξηρτάτο, αφενός, από την εγγραφή της σε κατάλληλη θέση σε μητρώο που δημιουργεί η GSE και, αφετέρου, από την απουσία υπερβάσεως του εν λόγω ορίου του ενδεικτικού κόστους παροχής κινήτρων κατά την προηγούμενη περίοδο. Επομένως, τα εν λόγω

κίνητρα δεν προσφέρθηκαν σε όλους τους φορείς εκμεταλλεύσεως φωτοβολταϊκών ηλιακών εγκαταστάσεων, ούτε ήταν εγγυημένα για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, αλλά εξηρτώντο από τις ως άνω προϋποθέσεις και περιστάσεις.

- 42 Όλες αυτές οι προϋποθέσεις φαίνεται να προκύπτουν σαφώς από την επίμαχη στις κύριες δίκες εθνική ρύθμιση, κατά τρόπο ώστε η εφαρμογή τους έπρεπε, κατ' αρχήν, να είναι προβλέψιμη για τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς, πράγμα το οποίο επίσης απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 43 Πράγματι, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι οι επίμαχες στις κύριες δίκες κανονιστικές διατάξεις δημοσιεύθηκαν δεόντως, ότι ήταν επαρκώς ακριβείς και ότι οι προσφεύγουσες των κύριων δικών είχαν λάβει γνώση του περιεχομένου τους.
- 44 Εξάλλου, οι εν λόγω διατάξεις μπορούσαν να καταστήσουν εξαρχής σαφές σε συνετούς και ενημερωμένους οικονομικούς φορείς ότι το εφαρμοζόμενο στις φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις καθεστώς παροχής κινήτρων ενδέχεται να προσαρμοσθεί, ή ακόμα και να καταργηθεί, από τις εθνικές αρχές, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η εξέλιξη ορισμένων συνθηκών και ότι, ως εκ τούτου, από τις διατάξεις της εν λόγω ρυθμίσεως ουδεμία βεβαιότητα μπορούσε να συναχθεί περί της διατηρήσεως ενός τέτοιου καθεστώτος για συγκεκριμένη περίοδο.
- 45 Με την έγκριση του πέμπτου ενεργειακού προγράμματος, ο Ιταλός νομοθέτης φαίνεται ακριβώς να προέβλεψε, λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη ορισμένων συνθηκών, την προσαρμογή του εν λόγω καθεστώτος παροχής κινήτρων υπό τους όρους που καθορίζονται στο πέμπτο αυτό ενεργειακό πρόγραμμα.
- 46 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω στοιχείων και με την επιφύλαξη εκτιμήσεων αναγόμενων στην αποκλειστική αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου, η επίμαχη στην υπόθεση των κύριων δικών ρύθμιση δεν παρίσταται αντίθετη προς τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ούτε ασύμβατη προς την οδηγία 2009/28.
- 47 Κατόπιν όλων των προεκτεθεισών σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, με την επιφύλαξη των εξακριβώσεων που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διενεργήσει λαμβάνοντας υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία, το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στις κύριες δίκες, η οποία επιτρέπει σε κράτος μέλος να επιβάλει τη μείωση, ή ακόμη και την κατάργηση, των τιμών ενθαρρύνσεως για την παραγόμενη από τις φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις ενέργεια οι οποίες είχαν καθορισθεί προηγουμένως.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 48 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δέκατο τμήμα) αποφαινεται:

Με την επιφύλαξη των εξακριβώσεων που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διενεργήσει λαμβάνοντας υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία, το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ,

ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στις κύριες δίκες, η οποία επιτρέπει σε κράτος μέλος να επιβάλει τη μείωση, ή ακόμη και την κατάργηση, των τιμών ενθαρρύνσεως για την παραγόμενη από τις φωτοβολταϊκές ηλιακές εγκαταστάσεις ενέργεια οι οποίες είχαν καθοριστεί προηγουμένως.

(υπογραφές)